

największym państwom. Można się jednak spodziewać, że przyjdzie moment, kiedy Niemcy powiedzą stop, gdyż RFN ma swoje interesy i nie można się dziwić takim nastrojom egoistycznym. Jeśli jednak ta choroba opanuje Niemcy, będzie to źle wróżyć Unii Europejskiej. W dyskusji podnoszono także, że Trójkąt Weimarski ma duże pole do działania w zakresie polityki obronnej i bezpieczeństwa. Zdaniem S.G. Raabego istotne jest, że rola Niemiec w Europie i w Unii Europejskiej nie jest kwestionowana. Konieczne jest wspólne rozstrzygnięcie palących problemów. W toku dalszej dyskusji jeden z jej uczestników zauważył, że asymetria stosunków polsko-niemieckich jest ogromna, podobnie jak francusko-niemieckich. Dyskutant postawił tezę, że relacje Polski i Francji są antytezą stosunków polsko-niemieckich. Lepsze stosunki Polski z Niemcami prowadzą do pogorszenia relacji Polski z Francją i na odwrot. Prof. B. Koszel zauważył jednak, że Francja nie sprzeciwiała się wschodniemu poszerzeniu UE. Być może władze francuskie dziwiły się dlaczego Niemcy tak aktywnie występują w roli adwokata Polski w tym procesie, ale w rezultacie zgodzono się, aby Niemcy odgrywały decydującą rolę na tym obszarze z uwagi na okoliczność, że najlepiej znają specyfikę tego regionu. Natomiast przyszłość Traktatu Weimarskiego trzeba postrzegać przez pryzmat integracji europejskiej. Na konieczność dalszego funkcjonowania Trójkąta Weimarskiego wskazał prof. H. Mēnudier argumentując, że jeżeli Unia Europejska jest wspólnotą 27 państw, a przecież rozważa się dalsze poszerzenie UE, to naturalne jest, że w tak dużej grupie nie ma jednakowych relacji między wszystkimi jej uczestnikami. W rezultacie opowiedział się za rozszerzeniem Trójkąta Weimarskiego, uznając, że może stać się motorem dalszej integracji europejskiej.

W toku dalszej dyskusji zwracano uwagę, że wszystkie państwa dążyły do realizacji własnych celów. Tak było z Francją, która początkowo nie była zwolennikiem rozszerzenia UE. Postawa RFN wobec Grecji w tym kontekście jest w pełni zrozumiała. Stąd też jedynym wyjściem jest przedstawienie przez Grecję realnych planów wyjścia z kryzysowej sytuacji. S.G. Raabe postawił pytanie czy potrzebujemy Trójkąta Weimarskiego. W dyskusji głos zabrała także prof. Teresa Rabska, zastanawiając się nad pozycją Trójkąta Weimarskiego w kontekście traktatu lizbońskiego. Na koniec prof. H. Mēnudier podniósł jeszcze jeden problem, a mianowicie zadania Trójkąta Weimarskiego w przyszłej polskiej prezydencji w Unii Europejskiej, wyrażając nadzieję, że stanie się to powodem zacieśnienia współpracy trzech państw. Konkludując S.G. Raabe zwrócił uwagę, że współpraca w ramach Trójkąta Weimarskiego może pełnić wzorcową rolę w budowie relacji z Rosją. Podsumowując dyskusję uznał, że w stosunkach międzynarodowych dwutorowość jest w pełni akceptowana. Stąd też współpraca w ramach Unii Europejskiej może i powinna funkcjonować.

Anna Potyrała, Jędrzej Skrzypczak

ADOLESCENCJA W LITERATURZE NIEMIECKOJĘZYCZNEJ

Adolescencja to faza życia umiejscawiana między dzieciństwem a dorosłością. Przyjmuje się, że obejmuje okres przypadający na 11./12. do 25., a nawet 30.-40. rok życia. W procesie tworzenia własnej, autonomicznej tożsamości młody człowiek oddziela się mentalnie od domu rodzinnego. Indywidualizacja i profilowanie integralnej osobowości dokonują się w różnych obszarach: socjalnym (nawiązywanie więzi z rówieśnikami), seksualnym (osiągnięcie dojrzałości i nawiązanie relacji partnerskich) i normatywno-kulturowym (dostosowanie się do panujących norm i obyczajów). W kontekście osiągania samodzielności socjalnej, kulturowej czy politycznej pojawia się często pojęcie „zadań rozwojowych” adolescencji.

W dniach od 13 do 15 maja 2010 r. w Zakładzie Najnowszej Literatury Niemieckiej i Mediów (Instytut Filologii Germańskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego) miała miejsce międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona problematyce dojrzewania w literaturze niemieckojęzycznej. Sympozjum zorganizowane zostało przy współpracy Uniwersytetu Zielonogórskiego i Uniwersytetu w Giessen w ramach projektu „Profesjonalny pracownik”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Konferencję otworzył dyrektor Instytutu Filologii Germańskiej, prof. Paweł Zimniak oraz prof. Carsten Gansel (*Justus-Liebig-Universität Giessen*). Wyrazili satysfakcję z udziału w sympozjum zarówno polskich, jak i niemieckich naukowców, badaczy i przedstawicieli różnych dziedzin, m.in. literatury, socjologii, psychologii, medycyny i sztuki oraz z wieloletniej współpracy instytutów z Giessen i Zielonej Góry.

Sejsej plenarną rozpoczęła prof. Vera King (Hamburg) wykładem zatytułowanym *Aufbruch und Enteignung – Adoleszenz im Spannungsfeld der Generationen (Zarzewie/początek i kolej rzeczy – O adolescencji w kontekście pokoleń)*. Na przykładzie powieści *Cząstki elementarne* Michela Houellebecqa, prozy Davida Mitchella i Zoë Jenny, niemiecka psycholog i socjolog wskazała na społeczno-kulturowe tło procesów dojrzewania, przywołując teorie filozofów Ernsta Blocha, Karla Mannheim'a i Julii Kristevy; uwzględniła przy tym rolę historii prezentując modele heurystyczne (oddzielenie się od domu rodzinnego – przemiany psychospołeczne – początek nowego życia) i zmiany dokonujące się w społeczeństwach tradycyjnych, modernistycznych i postmodernistycznych.

Następnie wystąpił C. Gansel z prelekcją pt. *Adoleszenzkrisen und 'Figurationen der Störung' – Von 'adoleszenten Aufstörern' bis zu 'terroristischen Zerstörern' in der deutschen Literatur ab 1900 (Kryzys w okresie dojrzewania a 'figuracje zaburzeń' – Od 'dojrzewających prowodyrów' do 'niszczy-cieli-terrorystów' w literaturze niemieckiej od roku 1900)*. Niemiecki wykładowca przedstawił tragizm młodzięcych protagonistów z powieści *Pod kołami* Hermanna Hessego (1906) i *Der junge Goedschal* Hansa Fallady (1920). Wskazał na nieuniknioną adolescencję, możliwość występowania zaburzeń w tej fazie rozwoju (współcześni specjaliści używają m.in. pojęcia „osobowość borderline”) i ewentualne niebezpieczeństwo jej patologizacji. Twórczość zarówno Hessego, jak i Fallady przesyciona jest silnie wątkami autobiograficznymi, które obrazują jednostki nietuzinkowe i autodestrukcyjne zarazem, pozostające w konflikcie z normami społecznymi. Profesor zaproponował również innowacyjną koncepcję interpretacji dzieła Roberta Musila z 1906 r. *Die Verwirrungen des jungen Törleß (Niepokoje wychowanka Törlessa)*, która spotkała się z wyraźnym oddźwiękiem wśród słuchaczy.

Kolejny prelegent, prof. Rüdiger Steinlein (*Humboldt-Universität Berlin*), zaprezentował portrety dojrzewających bohaterów z literackich dzieł epoki średniowiecza i wczesnego renesansu: *Wyznania* św. Augustyna, *Parzival* Wolframa von Eschenbacha, *Gregorius* Hartmanna von Aue i *Der Jungen Knaben Spiegel* Jörga Wickrama. Germanista i historyk sztuki postawił przy tym pytanie o uniwersalne, wykraczające poza społeczne formy, wzorce adolescencyjne. Najprawdopodobniej w kulturach o wysokim stopniu rozwoju dynamika fazy dojrzewania wypada bardzo intensywnie. Prof. Steinlein przyrównał adolescencję do jednego z napędów modernizacji świata.

Prof. Czesław Karolak (UAM w Poznaniu) wygłosił referat *J.M.R. Lenz – Philosophische Vorlesungen für empfindsame Seelen. Ein adoleszenter Moralkatechismus des Sturm und Drang? (Jakob Michael Reinhold Lenz – prelekcje filozoficzne dla dusz wrażliwych. Adolescencyjny katechizm moralności okresu Sturm und Drang? – 'Burzy i naporu')*. Twórczość zaprezentowanego pisarza odegrała kluczową rolę w literaturze niemieckiej początku romantyzmu, odzwierciedlając problematykę podziałów klasowych i konfrontację rozumu z uczuciami.

Dr Burkhard Meyer-Sickendiek (*Freie Universität Berlin*) ukazał niepokoje wieku dojrzewania w powieści dydaktycznej – *Adoleszenz im Übergang – Zu einem Paradox des Bildungsromans* (*Adolescencja jako faza przejściowa – O paradoksie powieści o formowaniu*). Pojęcie tego gatunku prozy pochodzi z epoki oświecenia, od niemieckiego filologa Karla Morgensterna i określa powieść obrazującą rozwój młodego protagonisty.

Następnego dnia kontynuowano obrady plenaryjne oraz synchronicznie w dwóch panelach dyskusyjnych: „Adolescencja i inicjacja” (*Adoleszenz und Initiation*) oraz „Topografia okresu dojrzewania” (*Topographien der Adoleszenz*).

W plenum wystąpił prof. Jürgen Reulecke (Giessen) z wykładem *Befreiung von 'bankrotten Vätern': Jungmännerbünde in einer 'vaterlosen Gesellschaft' nach 1918* (*Wyzwolenie od 'ojców bankrótów': męskie organizacje bojowe w społeczeństwie bez ojców po roku 1918*) i prof. Barbara Stambolis (Paderborn) – *Männer des Jahrgangs 1943* (*Mężczyźni z rocznika 1943*). Historycy naszkicowali problematykę rozwoju młodych mężczyzn w świetle epok powojennych, naznaczonych brakiem pokolenia ojców i wyrastających w czasach kryzysu. Prof. Barbara Breysach (Olsztyn) odniosła się do tematyki wspomnianej już powieści Roberta Musila, *Niepokoje wychowanka Törlessa*. Dzieło, zaliczane do największych osiągnięć literatury niemieckojęzycznej, ukazuje rozwój nastolatków w epoce Austro-Węgier, poddanych zarówno presji rówieśników, jak i władzy autorytarnej instytucji i społeczeństwa.

Melanie Krybus (Hannover) referowała o adolescencji dziewcząt, przywołując tematykę powieści początku dwudziestego stulecia: *Aus guter Familie* Gabriele Reuter i *Ellen Olestjerne* Franziski Gräfin zu Reventlow. Nadine Schmidt (Siegen) scharakteryzowała poszukiwanie tożsamości i młodzieńcze pasje bibliograficzne na przykładach autobiografii (roczniki od 1900 do 1925).

W panelu dyskusyjnym „Adoleszenz und Initiation” wystąpili: dr Katarzyna Norkowska (Toruń), która nakreśliła proces dojrzewania i kształtowania tożsamości u autorów czasu przemian politycznych 1989/1990 oraz Stephan Born (Mainz), przedstawiając gatunek literacki *Adoleszenzroman* (powieść adolescencyjna) jako utopię społeczną.

W drugim panelu „Topographien der Adoleszenz” Petruta Tatulescu (Heidelberg) zaprezentowała tematykę dojrzewania (*Internat zwischen Sex & Drugs & Rock'n' Roll*) na przykładzie *Die Verwirrungen des jungen Törless* Roberta Musila, dzieła literackiego o niewątpliwych atutach estetyczno-stylistycznych i współczesnej powieści *Crazy* Benjamin Leberta. Dr Agnieszka Palej (UJ Kraków) referowała adolescencję w aspekcie (trans)kulturowym. W swoim wystąpieniu przedstawiła pojęcie ‘adolescencji kulturowej’, odnosząc się do przykładów dzieł współczesnej literatury polsko-niemieckiej, tzw. literatury (e)migrantów – odwołując się do jej przedstawicieli: Tadeusza Rittnera i Radka Knappa.

Popołudniową sesję plenarną otworzyło wystąpienie dr. Matthiasa Brauna (BSU Berlin) nt. artystycznej drogi twórców późnej epoki NRD. Dr Peter Braun (Jena) wygłosił referat o niemieckim pisarzu i etnografie, Hubercie Fichte. Ten utalentowany literat zasłynął jako badacz na Haiti i w Trynidadzie, dziennikarz i autor powieści *Versuch über die Pubertät* (1974).

Prof. Halina Ludorowska (Lublin) przedstawiła problematykę dojrzewania w powieści Nata-schy Wodina, *Einmal lebt ich* (1989). Urodzona w 1945 r. w bawarskim Fürth pisarka pochodzi z rodziny ukraińsko-rosyjskiej, co tłumaczy, że zagadnienia akulturacji i konfrontacji kultur są głównym motywem w jej dziełach.

Prof. Werner Nell (Halle) wygłosił prelekcję nt. adolescencji i przemocy w literaturze społeczeństw przemysłowych – „*Junge Krieger*”. *Adoleszenz und Gewalt in literarischen Texten fortgeschrittener Industriegesellschaften* („*Młodzi bojownicy*”. *Adolescencja i przemoc w tekstach literackich społeczeństw wysokorozwiniętych*).

W ostatnim dniu konferencji obrady plenarne rozpoczęły się wykładem dr. Petera Uhlhaasa (Frankfurt am Main). Naukowiec jest pracownikiem Instytutu Maxa Plancka do Badań nad Mózgiem (*Max-Planck-Institut für Hirnforschung*) i podjął tematykę dorastania w ujęciu specjalisty neurobiologa. Przedstawił najnowsze wyniki badań dotyczące adolescencji. Specyficzną dla tej fazy, wspomnianą wcześniej, skłonność do ryzyka i labilność afektu wyjaśnił i zobrazował procesami rozwojowymi zachodzącymi w mózgu.

Prezentacja dr Susanny Ott (München) *Körperbilder, Identitätssuche und Grenzerfahrungen – Adoleszenz in der Fotografie der Gegenwart (Obrazy ciała, poszukiwanie tożsamości i doświadczanie granic – Adolescencja w fotografii współczesnej)* ukazała obraz dorastających jednostek w obiektywie fotografa. Referująca odniosła się do aspektu wymuszonej naturalności pozujących, który w rzeczywistości uwypukla ich adolescentną autostylizację i jest produktywnym obszarem analizy zdjęć.

Prof. Heinrich Kaulen (Marburg) odniósł się w swym wystąpieniu do literatury tzw. popkultury. W referacie nt. *Generationsspezifische Erfahrungen in der aktuellen Popliteratur (Doświadczenia pokoleniowe w aktualnej literaturze pop-kultury)* wskazał na trzy główne typy inscenizacji kultury młodzieżowej w prozie „popowej” i podkreślił, że współczesny wizerunek gatunku znacznie odbiega od założeń popkultury w literaturze lat 60., która była jednoznacznym wyrazem opozycji wobec pokolenia dorosłych.

Dyrektor P. Zimniak przedstawił wnikliwą analizę kontrowersyjnej powieści Heinza Strunka *Fleckenteufel* (2009), będącej odpowiedzią na książkę Charlotte Roche pt. *Feuchtgebiete*. Obraz męskiego dorastania w dziele Strunka cechuje ironiczno sarkastyczna koncepcja z dominacją aspektów cielesności 16-letniego protagonisty – ujętych głównie poprzez pryzmat jego dolegliwości gastrycznych. Urodzony w 1962 r. w Hamburgu Strunk jest osobowością uzdolnioną wszechstronnie – realizuje się jako pisarz, muzyk, aktor, prezenter telewizyjny, satyryk i polityk.

Dr Joanna Firaza (Łódź) skupiła się na powieściach Svena Regenera *Der kleine Bruder* i *Herr Lehmann*. Nostalgiczne w tonie ujęcie literackie adolescencji męskiej oparte jest w obu utworach na motywie podróży i przekraczania granic (*Grenzängertum*).

Dr Christian Goldammer (Heidelberg) wystąpił z referatem *Initiation und Initiationsgeschichte in der deutschen Gegenwartsliteratur (Inicjacja i jej historia we współczesnej literaturze niemieckiej)*, prezentując różnorodne koncepcje definicji inicjacji w ujęciu klasyczno-historycznym (męska podróż inicjacyjna) oraz zdecydowanie bardziej wieloaspektowym współczesnym.

Cykl referatów zamknęło wystąpienie dr Eweliny Kamińskiej (Szczecin), która naświetliła główne, oparte na motywach autobiograficznych, cechy adolescencji kobiecej w powieściach współczesnej szwajcarskiej pisarki Zoë Jenny. Dzieła *Das Blütenstaubzimmer* i *Der Ruf des Muschelhorns* ukazują historię kobiecego dorastania opartą na traumatycznych przeżyciach z dzieciństwa i młodości, poczuciu odrzucenia i alienacji społecznej, co generuje obraz koszmaru adolescencji (*Alptraum Adoleszenz*).

Wystąpienia spotkały się z pozytywną reakcją audytorium. Obradom towarzyszyły ożywione dyskusje i polemiki. Pozwoliły one dojść uczestnikom sesji do wspólnego konsensusu: o ile proces dojrzewania przebiegał w zróżnicowany sposób w XVIII, XIX i XX w., inaczej w społeczeństwie demokratycznym (RFN) i zamkniętym (NRD), to we współczesnym pojęciu oznacza(ł) zawsze wypadkową i swoisty pobierz społecznego rozwoju.

Założenia projektowe zostały osiągnięte dzięki udziałowi wysokiej rangi specjalistów. Swoją wiedzą i umiejętnościami ukazali oni zjawisko adolescencji w wymiarze interdyscyplinarnym, łącząc osiągnięcia nauk humanistycznych i ścisłych. W najbliższym czasie można oczekiwać, iż zorganizowane sympozjum było tylko preludium do obszerniejszego projektu badawczego. Wygłoszone referaty zostaną opublikowane w tomie pokonferencyjnym.

Gerda Nogal, Izabela Taraszczyk